

*Цекалова Н. І.,**аспірант кафедри адміністративного права**юридичного факультету**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ІНДИВІДУАЛЬНІ СУБ'ЄКТИ МІГРАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Анотація. Статтю присвячено характеристиці індивідуальних суб'єктів міграційно-правових відносин. Проаналізовано положення нормативно-правових актів, що дають підстави виділення різних категорій мігрантів. Автор акцентує увагу на появі «нових категорій мігрантів» та важливості усунення пов'язаних з цим термінологічних плутанин.

Ключові слова: суб'єкт права, суб'єкт публічного права, суб'єкт міграційно-правових відносин, індивідуальний суб'єкт, мігрант, біженець, особа, яка потребує додаткового захисту, особи, які потребують тимчасового захисту, переселенці, вимушені переселенці, внутрішньо переміщені особи.

Постановка проблеми. Суб'єкти публічного права можуть бути диференційовані відповідно до характеру своєї діяльності чи сфер суспільного життя. Особливою групою суб'єктів публічного права є суб'єкти міграційного права, однак на сьогоднішній день доктринальний рівень дослідження цієї категорії майже відсутній.

Йдеться, зокрема, про усталене розуміння суб'єктів права, запропоноване в рамках досліджень А.І. Елістратова [1], О.С. Іоффе, М.Д. Шаргородського [2] та інших, які розвинули традиційне уявлення в цій сфері, а також створили підґрунтя для подальших наукових доробок. Саме тому жоден аналіз суб'єктів правовідносин був би неможливим без урахування напрацювань визнаних у цій сфері науковців.

Мета статті. Слід зазначити, що суб'єктний склад міграційно-правових відносин є характерним для публічних правовідносин, тому метою статті є подальше теоретичне дослідження сутності індивідуальних суб'єктів міграційно-правових відносин, а також аналіз «нових» категорій мігрантів і усунення термінологічних суперечностей, пов'язаних з цим явищем.

Виклад основного матеріалу. Дослідження суб'єктного складу міграційно-правових відносин необхідно розпочинати з аналізу таких понять, як «суб'єкт права» і «суб'єкт публічного права».

Так, на думку О.С. Іоффе і М.Д. Шаргородського, суб'єктом права є особа, що має можливість бути учасником правовідносин, виступати в якості носія прав і обов'язків [2, с. 208].

О.Е. Кутафін відзначає, що суб'єктами публічно-правових відносин є їх учасники, які в конкретному правовідношенні реалізують свої права і несуть відповідні юридичні обов'язки або своєю правоздатністю породжують правові стани. Особливість даних суб'єктів полягає в тому, що вони володіють різними правами і обов'язками, різною публічно-правовою правоздатністю і поділяються на індивідуальні та колективні [3, с. 4–16].

До індивідуальних суб'єктів прийнято відносити: громадян, іноземних громадян, осіб з подвійним громадянством, осіб без громадянства. Тоді як колективними суб'єктами виступають держава, державні органи установи, комерційні і некомерційні організації, промислові і сільськогосподарські підприємства, адміністративно територіальні одиниці, національно-державні

утворення, виборчі округи, церква її регіональні громади, конфесії, іноземні фірми, банки, підприємства [4, с. 5].

Вважаємо, що суб'єкти публічного права можуть бути диференційовані відповідно до характеру своєї діяльності чи сфер суспільного життя, а їх окремою групою є суб'єкти міграційного права.

Суб'єктний склад міграційно-правових відносин є характерним для публічних правовідносин, тому з однієї сторони їх учасниками завжди виступають такі індивідуальні суб'єкти, як мігранти (громадяни, іноземні громадяни та особи без громадянства), з іншої сторони – органи державної влади, що наділені владними повноваженнями. Враховуючи характер міграційних правовідносин і можливість участі в них широкого кола суб'єктів, у межах статті не можливо здійснити характеристику кожного з них. Саме тому нами пропонується зосередитися лише на індивідуальних суб'єктах.

Характеризуючи мігрантів, як основних суб'єктів міграційних правовідносин, необхідно зазначити, що проведення їх класифікації на пряму залежить від змістовного трактування самого поняття «міграція». Якщо поняття включає в себе як зовнішнє, так і внутрішнє територіальне переміщення, то в якості суб'єктів міграційних правовідносин можуть виступати і самі громадяни, які мають статус вимушених переселенців чи репатріантів. В іншому випадку, коли міграція розуміється лише як переміщення за межі території країни своєї громадянської належності (зовнішнє територіальне переміщення), в якості категорій мігрантів необхідно розглядати іноземних громадян та осіб без громадянства.

Правовий статус іноземних громадян та осіб без громадянства достатньо регламентований. Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» визначено, що всіх мігрантів, які знаходяться на території України, можна поділити на тих, які перебувають на території України на законних підставах, та нелегальних мігрантів [5].

Тут варто відмітити, що незалежно від легальності знаходження мігранта на території країни він стає суб'єктом прав, а тому може бути і учасником правовідносин. Правоздатність такої особи має подвійний характер, адже одночасно з загальною правоздатністю людини, вона має спеціальну правоздатність як суб'єкта міграційних правовідносин. При цьому, як справедливо зазначає Т. Я. Хабрієва, особливість такої юридичної категорії, як «статус», передбачає для мігранта проходження певних процедур, що регламентують початок (отримання), стан і завершення (втрата або позбавлення) статусу [6, с. 83].

Правовий статус мігранта має певні часові рамки, у межах яких він діє. Так, наприклад після отримання громадянства статус мігранта (біженця, особи без громадянства) припиняється.

З положень Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» стає зрозуміло, що окрім зазначених вище категорій мігрантів законодавець виділяє й біженців – осіб, що потребують додаткового чи тимчасового захисту [7].

Згідно з цим законом біженцем є особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Звичайно, наведене вище визначення є дублюючим по відношенню до тих, що були запропоновані в чисельних міжнародних документах. Вперше визначення поняття «біженець» з'явилося в липні 1922 року на Женевській конференції представників урядів. Згодом Женевська міжурядова угода від 12 травня 1926 року уточнює це поняття [8, с. 16; 9, с. 10; 10, с. 36], однак лише з прийняттям Конвенції про статус біженців 1951 року цей термін набуває загального характеру. Як відомо, наша країна є учасником як самої Конвенції про статус біженців 1951 року, так і Протоколу, що стосується статусу біженців 1967 року, що й зумовлює її державну політику в цій сфері [11].

Варто зазначити, що правовий статус біженця необхідно розглядати через призму його елементів, а саме: зального правового статусу людини, правового статусу іноземця чи особи без громадянства та спеціального статусу, що надається біженцю на підставі національного і міжнародного законодавства.

На нашу думку, існує ціла сукупність ознак, що є передумовами для отримання правового статусу біженця. Проте варто зазначити, що відсутність хоча б однієї з них повністю виключає таку можливість. По-перше, відсутність громадянства України; по-друге, знаходження особи, що має намір бути визнаною біженцем в Україні поза межами країни своєї громадянської належності; по-третє, наявність обставин, що спричинили вимушений виїзд з країни своєї громадянської належності, зокрема цілком обґрунтованих побоювань переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань; по-четверте, неможливість чи небажання користуватися захистом країни своєї громадянської належності. Вважаємо, що неможливість користуватися захистом країни своєї громадянської належності може виникнути у випадку наявності обставин, що не залежать від волі даної особи, а також у випадку відмови держави в захисті такої особи. Водночас небажання користуватися захистом країни своєї громадянської належності означає відмову в такому захисті в наслідок побоювання переслідування.

Розглянемо зазначені вище умови більш детально. Умова перебування особи поза межами країни своєї громадянської належності (або місця проживання) означає, що особа може бути визнана біженцем тільки в тому випадку, якщо вона знаходиться за межами країни своєї громадянської належності, або якщо така особа є особою без громадянства (тобто, за відсутності громадянства якоїсь країни), якщо вона знаходиться поза країною звичайного місця проживання.

Конвенція 1951 року не вимагає, щоб заявник був біженцем вже на момент від'їзду з країни походження чи звичайного місця проживання, так само як і не вимагає, щоб його або її від'їзд з цієї країни був обов'язково викликаний цілком обґрунтованими побоюваннями стати жертвою переслідування. Підстави для визнання особи біженцем можуть виникнути тоді, коли людина вже знаходиться поза межами країни, і в цьому випадку

особа може стати біженцем, перебуваючи на території приймаючої країни (*sur place*) [12].

Тобто, біженці *sur place* або біженці на місці – це категорія осіб, що має намір отримати статус біженця під час свого перебування поза межами країни своєї громадянської належності через обставини, що виникли на території країни в момент їх відсутності. Така особа не є біженцем в момент виїзду з країни, більш того, на той момент в неї може зовсім не бути такого наміру, однак через зміну ситуації в країні цей намір може з'явитися пізніше.

Згідно з Керівництвом по процедурі і критеріям визначення статусу біженців, особа може стати біженцем «на місці» в результаті своїх власних дій, таких як об'єднання з вже визнаними біженцями або висловлення своїх політичних переконань у країні проживання [13].

Так, наявність обставин, що спричинили вимушений виїзд з країни своєї громадянської належності, зокрема цілком обґрунтованих побоювань переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, є ключовим у переліку підстав (умов) визнання особи біженцем.

На нашу думку, найбільш суб'єктивним елементом у цьому ряді умов є особисті переконання особи, що має намір отримати статус біженця, що в конкретному випадку щодо неї здійснювалось так зване переслідування. Проте «побоювання переслідувань» є лише припущення, яке майже не можливо перевірити без ризику для життя заявника, саме тому на підставі принципу гуманізму, який закладено перш за все в основу Конвенції про статус біженців 1951 року, цей вислів слід тлумачити широко, тобто на користь того, хто звернувся за наданням статусу біженця [14].

Вважаємо, що не має необхідності детального аналізу підстав переслідувань, адже вони неодноразово були детально визначені в Керівництві по процедурі і критеріям визначення статусу біженців.

Так, четвертою умовою є неможливість чи небажання користуватися захистом країни своєї громадянської належності. Варто зазначити, що така умова стосується тільки осіб з громадянством. Невозможливість користуватися захистом країни своєї громадянської належності передбачає наявність ряду обставин, що не залежать від волі особи (наприклад, стан війни, громадянська війна).

В іншому випадку заявнику може бути просто відмовлено в захисті з боку країни своєї громадянської належності. Таку ситуацію слід оцінювати в рамках обставин справи.

Згідно з зазначеним вище Керівництвом, якщо заявнику відмовлено в послугах (тобто відмова видати національний паспорт або продовжити термін його дії, або відмова в дозволі повернутися на свою територію), що зазвичай надаються його співгромадянам, то це може розглядатися як відмова в захисті.

Термін «не бажає» відноситься до тих біженців, які відмовляються прийняти захист уряду країни своєї громадянської належності. Його зміст розкривається фразою «внаслідок таких побоювань». Коли особа бажає скористатися захистом своєї країни, таке бажання, як правило, неспівставно з твердженням, що воно знаходиться поза межами своєї країни «в силу цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань». У будь-якому разі, якщо захист з боку країни своєї громадянської належності є доступним і немає ніяких підстав для відмови через цілком обґрунтовані побоювання цього захисту, особа не потребує міжнародного захисту і не є біженцем [13].

Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» визначено ще дві категорії

мігрантів: особи, що потребують додаткового захисту, і особи, що потребують тимчасового захисту.

Особа, яка потребує додаткового захисту, – особа, яка не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року, але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання [7].

Особа, які потребують тимчасового захисту, – іноземці та особи без громадянства, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження [7].

Так, якщо на територію України з країни, яка має спільний кордон з Україною, масово прибувають особи у зв'язку з іноземною окупацією, зовнішньою агресією, громадянською війною, зіткненнями на етнічній основі, природними чи техногенними катастрофами або іншими подіями, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження, за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань міграції Кабінет Міністрів України приймає постанову про надання таким особам тимчасового захисту.

Питання прийняття осіб, які потребують тимчасового захисту, визначення їх місць розміщення, порядку реєстрації, забезпечення їх життєдіяльності, фінансування регулюються Кабінетом Міністрів України.

Тимчасовий захист особам надається Кабінетом Міністрів України на строк до припинення обставин у країнах їх походження, у зв'язку з якими вони змушені були прибути на територію України, але не більш як на один рік. Строк тимчасового захисту може бути продовжено, але не більш як на один рік.

Кожній повнолітній особі, яка належить до осіб, яким надано тимчасовий захист, органом міграційної служби видається посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист в Україні.

Підставами припинення тимчасового захисту є: повернення до країни походження внаслідок припинення дії обставин, за наявності яких було надано тимчасовий захист, та у випадку, якщо особи переїжджають на проживання в іншу країну.

Рішення про припинення тимчасового захисту приймається Кабінетом Міністрів України. До прийняття рішення Кабінетом Міністрів України про припинення тимчасового захисту осіб такий захист припиняється щодо окремої особи, якщо вона подала заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, з дня прийняття органом міграційної служби рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Окрім припинення тимчасового захисту, особа може бути і його позбавлена. Таке рішення щодо особи приймається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань міграції.

Так, принципова різниця між статусом біженця і статусом особи, що потребує додаткового чи тимчасового захисту, полягає у двох аспектах: перший стосується часових рамок, протягом яких він діє (статус особи, що потребує додаткового чи тимчасового захисту, надається лише на рік, статус біженця діє безстроково); другий аспект полягає в тому, що, на відміну від статусу біженця, цей статус може бути наданий особам, що

прибули на територію іншої держави у зв'язку з міжнародним або внутрішнім збройним конфліктом, внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок.

Аналізуючи наукову літературу [6, с. 15], стає зрозуміло, що на сьогоднішній день (як на доктринальному рівні, так і на рівні міжнародного законодавства) починають виникати «нові» категорії мігрантів, які, спираючись на умови, визначені в Конвенції про статус біженців 1951 року [11], не можуть бути віднесені до біженців чи до осіб, які потребують додаткового захисту.

Так, поняття «біженець» не може бути застосовано у випадку, якщо прибуття в безпечні країни викликано, наприклад, погіршенням екологічної ситуації чи навіть екологічною катастрофою, військовими конфліктами чи іншими надзвичайними обставинами. Тому доцільно говорити і про існування таких категорій, як «переселенці», «вимушені переселенці» чи «внутрішньо переміщені особи».

Варто зазначити, що ці категорії осіб довгий час залишалися нерегламентованими в українському законодавстві, більш того, на сьогоднішній день не існує певної термінологічної єдності і серед науковців, тому ми навмисно говоримо про ці три терміни одночасно.

Якщо терміни «переселенці» і «вимушені переселенці» здаються нам майже тотожними, то визначальною рисою «внутрішньо переміщених осіб» є те, що в більшості випадків вони є громадянами зазначеної держави, а при здійсненні ними територіального переміщення їх правовий статус, не змінюється.

Цікавим, на нашу думку є той факт, що на перших етапах формування пострадянської державності Україна не ратифікувала Угоду «Про допомогу біженцям та вимушеним переселенцям». Згідно з документом вимушеним переселенцем визнається особа, яка, будучи громадянином Сторони (держави-учасниці цієї угоди), що надала притулок, була змушена покинути місце свого постійного проживання на території іншої Сторони внаслідок вчиненого щодо неї або членів її сім'ї насильства або переслідування в інших формах, або реальній небезпеці піддатися переслідуванню за ознакою расової чи національної приналежності, віросповідання, мови, політичних переконань, а також приналежності до певної соціальної групи у зв'язку з збройними і міжнаціональними конфліктами [16].

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», окремо не виділяючи таку категорію мігрантів, як переселенці або внутрішньо переміщені особи, побічно вказує саме на них, оперуючи терміном «громадяни України, які переселилися».

Суттєвими недоліками цього нормативно правового акту є те, що тимчасово окупованою територією визначається: 1) сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій; 2) внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України [17].

Згідно з Угодою між Україною і Російською Федерацією про регулювання процесу переселення і захист прав переселенців [18] та аналогічними угодами з Туркменістаном та Республікою Білорусь [19; 20] переселенцем є дієздатна особа, на яку поширюється стаття 1 цієї Угоди, яка отримала в установленому порядку документ, що підтверджує статус переселенця.

Більше того, під дію цих угод не підпадає цілий ряд осіб, до яких відносять: біженців; трудових мігрантів та моряків; осіб, відносно яких порушена кримінальна справа або засуджених за скоєння злочину і які відбувають покарання на території однієї зі Сторін; осіб, виїзд яких зачіпає інтереси безпеки держави виїзду; осіб, які не виконали майнових зобов'язань перед юридичними та фізичними особами держави виїзду; осіб, які тимчасово знаходяться на території держави, у зв'язку з навчанням, приватними і діловими поїздками. Наявність такого нормативно закріпленого положення є свідченням того, що підстави, які стали причинами переміщення для всіх цих категорій осіб, є різними.

Документами встановлюється також перелік осіб, що можуть скористатися правом на переселення згідно з умовами угоди разом з особою, що визнається переселенцем; до таких осіб належать члени їхніх сімей, зокрема чоловік (дружина), непрацездатні батьки, неповнолітні діти, а також інші особи, які проживають разом з переселенцем, перебувають на його утриманні та ведуть з ним спільне господарство.

Проте, наприклад, Російська Федерація пішла іншим шляхом, ніж Україна. Так, національний рівень правового регулювання статусу вимушених переселенців представлений окремим законом «Про вимушених переселенців» [21].

Згідно з цим законом вимушений переселенець – громадянин Російської Федерації, що покинув місце проживання внаслідок вчиненого щодо нього або членів його сім'ї насильства або переслідування в інших формах або внаслідок реальної небезпеки піддатися переслідуванню за ознакою расової чи національної приналежності, віросповідання, мови, а також за ознакою приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, що стали приводами для проведення ворожих кампаній щодо конкретної особи чи групи осіб, масових порушень громадського порядку. Крім того, вимушеним переселенцем визнається громадянин колишнього СРСР, що отримав статус біженця в Російській Федерації та втратив цей статус у зв'язку з отриманням російського громадянства, за умови наявності обставин, що перешкоджали особі в період дії статусу біженця облаштуванню на території Російської Федерації [21].

Порівнянню з цим визначенням біженцем російське законодавство визнає особу, яка не є громадянином Російської Федерації, що змушена була залишити країну свого звичайного місця проживання в силу обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань [22].

Так, різниця між цими двома правовими категоріями є принциповою і полягає в різній громадянській приналежності, однак російський законодавець чомусь урівнює переселенців і біженців у підставах, що змушують особу шукати притулку і, як наслідок, змінювати свій правовий статус, що, на нашу думку, є зовсім не вірним.

Такий термін, як «особи, переміщені всередині країни» почав використовуватись після прийняття «Керівних принципів з питань переміщених усередині країни осіб» [23], розроблених і прийнятих за дорученням Генеральної Асамблеї ООН та Комісії з прав людини, проте вони хоча і є єдиним цілісним документом, що врегульовує права переміщених осіб усередині країни, а також обов'язок державних і інших органів щодо них, не мають обов'язкової сили. В основу документу покладено положення, згідно з яким національна влада несе відповідальність щодо надання захисту та гуманітарної допомоги переміщеним всередині країни особам, що знаходяться під її юрисдикцією, а у випадках, коли держава не має можливості забезпечити фізичний захист і надати допомогу своїм громадянам, вона повинна звертатися за допомогою та приймати її

ззовні [15, с. 216].

На сьогодні Керівні принципи з питань переміщених усередині країни осіб є єдиним цілісним документом, що надає визначення переміщених усередині країни осіб, регулює їх права, а також закріплює обов'язки державних органів та інших установ щодо них.

Проте, як уже було зазначено вище, визначальною рисою цієї категорії мігрантів, на нашу думку, є те, що їх правовий статус залишається незмінним, адже юридично вони залишаються під юрисдикцією своєї держави.

Висновки. Повертаючись до тези, яку ми зазначили вище, у випадку, якщо до суб'єктів міграційних правовідносин (мігрантів) відносити осіб, які здійснюють не тільки зовнішнє, а й внутрішнє територіальне переміщення, то вимушені переселенці чи переселенці всередині держави можуть бути визнані мігрантами. В іншому випадку, коли міграція розуміється лише як переміщення за межі території країни своєї громадянської належності (зовнішнє територіальне переміщення), в якості категорії мігрантів необхідно розглядати іноземних громадян та осіб без громадянства.

З огляду на те, що ми визначаємо міграційні правовідносини як суспільні відносини, врегульовані нормами публічного права, які виникають у момент подачі особою, яка здійснила міграційне переміщення за територію країни своєї громадянської належності, заяви про надання їй статусу мігранта до органу виконавчої влади, що займається питаннями міграції, і припиняються в момент отримання ним правового статусу (мігранта) або прийняття рішення про відмову в наданні такого статусу, стає зрозуміло, що ми є прихильниками останньої позиції.

Більше того, спрямованість цих відносин на зміну правового статусу є їх визначальною особливістю, саме тому ми піддаємо сумніву можливість розгляду в площині правових наук такого виду мігрантів, правовий статус яких залишався би незмінним.

Література:

1. Елистратов А.И. Основные начала административного права. М., 1917. // Российское полицейское (административное) право: Кодекс XIX – начало XX века : [хрестоматія] / сост. и вступ. статья Ю.Н. Старилова. – Воронеж, 1999. – 449 с.
2. Иоффе О.С., Шаргородский М.Д. Вопросы теории права / О.С. Иоффе. – М., 1961.
3. Кутафин О.Е. Предмет конституционного права / О.Е. Кутафин. – М., 2001. – 317 с.
4. Малкова Н.А. Коллективные субъекты в российском праве : [учебное пособие] / Н.А. Малкова. – Самара : Самарский дом печати, 1999. – 24 с.
5. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.
6. Хабриева Т.Я. Миграционное право России: теория и практика / Т.Я. Хабриева. – М. : Юридическая фирма «КОНТРАКТ», 2008. – 336 с.
7. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.
8. Таубер Л.Я. Лига наций и юридический статус русских беженцев / Л.Я. Таубер. – Белград, 1933. – 16 с.
9. Русские во Франции : [справочник] / под ред. В.Ф. Зеелера. – Париж : Изд. С.М. Сарач, 1937. – 86 с.
10. Йованович М. Россия в изгнании. Границы, масштабы и основные проблемы исследования // Русская эмиграция в Югославии. М., 1996. – С. 32–36.
11. Про статус біженців : Конвенція ООН від 28.07.1951 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011.
12. Определение статуса беженцев. Кто является беженцем. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unhcr.ru/fileadmin/files/docs/>

- Documents/General_documents_and_manuals_UNHCR/training_aids/Определение_статуса_беженцев.pdf.
13. Руководство по процедурам и критериям определения статуса беженцев. Тематические рекомендации по международной защите (согласно Конвенции 1951 года и Протоколу 1967 года, касающихся статуса беженцев). – К. : ВАПТЕ, 2013. – 264 с.
 14. Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні : Постанова Вищого адміністративного суду України від 25.06.2009 № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_001760-09.
 15. Козинець І.Г. Про співвідношення понять «біженці» та особи, переміщені всередині країни // Держава і право. – Випуск 45. – С. 213–219
 16. Про допомогу біженцям та вимушеним переселенцям : Угода країн СНД від 24.09.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_040.
 17. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207–VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1207-18/page>.
 18. Про регулювання процесу переселення і захист прав переселенців : Угода між Україною і Російською Федерацією від 16.02.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/643_147.
 19. Про регулювання процесу переселення і захист прав переселенців : Угода між Україною і Туркменістаном від 14.05.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/795_021.
 20. Про регулювання процесу переселення і захист прав переселенців і членів їх сімей : Угода між Україною і Республікою Білорусь від 19.03.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/112_054.
 21. Закон РФ от 19.02.1993 № 4530–1 «О вынужденных переселенцах» // Собрание законодательства РФ, 1995. – № 52, Ст. 5110.
 22. Федеральный закон от 19.02.1993 № 4528–1 «О беженцах» // Рос-сийская газета. – № 126.
 23. Руководящие принципы по вопросам о перемещении лиц внутри страны [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/Ridprinciplescommentary.html>.

Цекалова Н. И. Индивидуальные субъекты миграционно-правовых отношений

Аннотация. Статья посвящена характеристике индивидуальных субъектов миграционно-правовых отношений. Проанализированы положения нормативно-правовых актов, дающих основания для выделения различных категорий мигрантов. Автор акцентирует внимание на появлении «новых категорий мигрантов» и важности устранения связанной с этим терминологической путаницы.

Ключевые слова: субъект права, субъект публичного права, субъект миграционно-правовых отношений, индивидуальный субъект, мигрант, беженец, лицо, требующее дополнительной защиты, лица, нуждающиеся во временной защите, переселенцы, вынужденные переселенцы, внутренне перемещенные лица.

Tsekalova N. I. Individual subjects of legal migration relations

Summary. The article is devoted to the characterization of individual subject of legal migration relations. Analyzed the provisions of legal acts which constitute grounds allocation of different categories of migrants. The author focuses on the emergence of “new categories of migrants” and the importance to overcome these terminological confusion.

Key words: subject of law, subject of public law, migration law relations, individual subject, migrant, refugee, person who needs extra protection, persons in need of temporary protection, migrants, forced migrants, internally displaced persons.